

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*ירישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

אור

פרשת ויגש

המולך

אוי לנו מיום הדין ומיום התוכחה:

בראשית פרק מד (כ) ונאמר אל-אדני יש-לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואזויו בית ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו: (כ) ועתה כבא אל-עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפש קשורה בנפשו: (לא) והיה פראותו כיי-אין הנער ומת והורידו עבדך את-שיבת עבדך אבינו ביגון שאלה: (לד) כיי-אף אעלה אל-אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את-אבי: פרק בזה (ג) ויאמר יוסף אל-אזויו אני יוסף העוד אבי זוי ולא-יכלו אזויו לענות אתו כי נבהלו מפניו:

דברי חז"ל על תוכחת יוסף:

ופרש"י (ג) נבהלו מפניו מפני הבושה: ומבואר במסכת חגיגה דף ד ע"ב רבי אלעזר כי מטי להאי קרא בכי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו. ומה תוכחה של בשר ודם כך, תוכחה של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה. עוד מבואר בסגנון אחר במדרש רבה צג י [מד, ב - ג] ויתן את קולו בבכי ולא יכלו אחיו לענות אותו, אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, בלעם חכם של העובדי כוכבים לא יכול לעמוד בתוכחה של אתוננו, הה"ד (במדבר כב) ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא, יוסף קטנו של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקדוש ברוך הוא ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר (תהלים ג) אוכיחך ואערכה לעיניך על אחת כמה וכמה.

שאלות:

א { והנה שואלים המפרשים היכן התוכחה של יוסף הרי לא הטיח בהן דברים אלא אדרבא בהמשך דבריו עודד אותן ואם כן מדוע נבהלו מפניו?

ב { עוד יש לשאול מדוע התנא אבא ברדלא כפל את לשונו אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, מדוע לא אמר אוי לנו מיום הדין והתוכחה, אלא הדגיש יום בפני עצמו לדין ויום בפני עצמו לתוכחה?

ג { עוד שואלים מדוע מקדים הדין לפני התוכחה והרי לפני הדין מביאים את כל ההוכחות ולאחר מכן פוסקים הדין? כיצד שופט האדם את עצמו:

כאשר נתבונן במעשיו של האדם תמיד חושב שכל מעשיו בצדק ובישור, אך האמת שטבעו של אדם שאינו רואה ואינו מסוגל לראות את נגעי עצמו, כך שאינו מסוגל לשפוט נכון את מעשיו וכל איש דרכו ישר בעיניו ויודע לטהר את השרץ בקי"ן טעמים שהצדק איתו, כך הדבר בנוגע למעשיו אשר פוגעים בחברו או בבני ביתו וכך הדבר בענייני ממונות בינו לבן הזולת, ולזאת חובת האדם לעשות חשבון נפש עם עצמו ולהתייעץ עם רבו מפני שיכול כל ימיו לחיות בטעות כאשר יבואר בפרשתנו במחלוקת השבטים עם יוסף.

משפט דוד המלך:

ובכדי להבין כיצד יהיה בבי"ד של מעלה נקדים את משפט דוד המלך ע"ה כמסופר בשמואל ב פרק יב (א) וישלח יקנץ את-נתן אל-דוד ויבא אליו ויאמר לו שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד ראש: (ב) לעשיר היה צאן ויבקר הרבה מאד: (ג) ולראש איר-כל כל אם-כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחלה ויתגדל עמו ועם-בניו יחדו מפתו תאכל ומכסו תשתה ויבחיקו תשכב ותהילך כבת: (ד) ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו וימבקר לעשות לארם הבאילו ויבא את-כבשת האיש הראש ויעשה לאיש הבא אליו: (ה) ויחראף דוד באיש מאד ויאמר אל-נתן חיי-קנץ כי ברמות האיש העשה זאת: (ו) ואת-הכבשה שלם ארבעתים לקב אשר עשה את-הדבר הזה ועל אשר לא-חמל: (ז) ויאמר נתן אל-דוד אתה האיש פה-אמר יקנץ אלהי ישראל אנכי משחיתך למלך עלי-ישראל ואנכי הצלתך מיד שאול: (ח) ואתנה לך את-בית אדניך ואת-נשי אדניך בחיקך ואתנה לך את-בית ישראל ויהודה ואם-מעט ואספה לך כהנה וכהנה: (ט) מדוע בנית את-דבר קנץ לעשות הרע בעינו בעיני את אוריה החתי הקיף בחרב ואת-אשתו לקחת לך לאשה ואתו הרגת בחרב בני עמון: (י) ועתה לא-תסור חרב מביתך עד-עולם עקב כי בותני ותקח את-אשת אוריה החתי להיות לך לאשה:

דין קודם לתוכחה:

מתבאר במשפט דוד שנתן הנביא נשלח ע"י הקב"ה להוכיחו וכיצד על ידי שיקדים מעשה דומה שדוד המלך בעצמו ישפוט ויגזור דינו ולאחר מכן מראים לאדם זה בדיוק המעשה שאתה עשית ופסקת את דינו וזהו גם דינך ועונשך, הרי שקודם הדין ולאחר מכן התוכחה על מעשיו כך שלא יהיה לאדם שום פתחון פה, ולכן הדגיש אבא ברדלא יום לכל אחד בפני עצמו בהיות ויש שני שלבים בדיון האדם, בדומה לכך היה עם השבטים כאשר הם מנהלים ויכוח קשה עם יוסף על בנימין ומנמקים בכל מיני טענות למה ומדוע הוא חייב לשחרר אותו שנמצא בידו הגביע גנוב והם

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו יו"ר ועדת סת"ם העולמית הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

עצמם פסקו בתחילה הדין למיתה ולאחר מכן התחרטו ושבו לייכוח הקשה, ולאחר הדברים האלה אומר להם אני יוסף העוד אבי חי במשפט כזה קצר נסתרו כל טענותיהם שזה האח הקטן והאהוב על אביו ונפשו קשורה בנפשו ויגרמו למיתתו של אביהם, וכשאמר אני יוסף מה יוכלו לענות על מה שעשו לו היכן כל הטענות שהצטדקו בהן, ולכן למרות שלא הטיח בהן דברים נבהלו מפניו כי נסתרו כל טענותיהם בבת אחת והתביישו.

כל איש ישר בעיניו דרכו בעבודת השם:

זאת ועוד הרי במשך עשרים ושתיים שנים שדנו את יוסף מדין רודף ונחלקו לשלושה דעות מה דינו דיעה ראשונה להורגו, דיעה שניה לזורקו לבור של נחשים והיינו להרוג אותו בגרמי ולא בידיהם, ודיעה שלישית של יהודה למה שידנו תהיה במיתתו נמכור אות לישמעאלים ואם מגיע לו מיתה כבר הם יהרגו אותו, והתקבלה הכרעתו של יהודה וביצעו ותיכננו את כל התהליך כיצד להודיע לאביהם, וכל פסק דין זה נעשה בשיתוף השכינה כדברי חז"ל מאחר והיו רק תשעה שיתפו עשירי את הקב"ה והשביעו שאף אחד לא יגלה לאבא, {ואגב ראיתי שהקב"ה שיתף איתם פעולה כי בדרך שאדם רוצה מוליכין אותו ולכן לא מנע מהם} ומהז נעלמה רוח הקודש מיעקב במשך כ"ב שנים, נמצא שמדובר על גדולי עולם שיכולים לשתף ולהשפיע גם השמים והם הבינו שהכל נעשה בצדק וביוסר, ואכן כך הם הרגישו במשך כל הכ"ב שנים למרות שראו את צער אביהם שלא קיבל תנחומים עליו ונהג באבלות כל אותן שנים שהם נוהגים בצדק.

כיצד להסתכל על מאורעות החיים שקורא לאדם:

ועוד יותר הולך ומוסיף רבי עזריה פיגיו בעל הגדולי תרומה בספרו **בינה לעיתים דרוש נא** לבאר כיצד למרות כל המאורעות שקראו להם בכדי לעוררן בתשובה על מכירת יוסף ותמיד חיפשו תירוץ והסבר להצדיק את מעשיהן ולתלות את מה שקורא להם בגלל סיבות אחרות, **וז"ל** ומפשטן של דברים ייראה מה שאמרנו: שנתאמת באחי יוסף, ע"ה, אשר ראינו, צרות רבות ורעות סבבום ממיינים שונים, בכל הפעמים שבאו למצרים; ובכולם עצרו כוח, ולבם כלב הארי, ולא נסוגו אחור: **אם בעלילת "מרגלים אתם"** [בראשית מב, ט], התנצלו בכל יכלתם ואמרו [בראשית מב, י]: "לא אדונינו וגו'. **ואם בכסף המושב באמתחותם**, עם היות שנאמר שם [שם, כח]: "ויצא לבס", מכל מקום נתחזקו לקחת כסף אחר ולשוב למצרים. **וגם כאשר הובאו בית יוסף שנתיראו**, עדיין נתאמצו ואמרו לאשר על הבית דברי טענותיהם [שם מג, יח - כב]. **ואף באחרונה, בעלילת הגביע**, עם שקרעו שמלותם [שם מד, יג], לא נבהלו בעבורה, **ועדיין השתדל יהודה, ע"ה**, להצילו על ידי התנצלותו וסידור דבריו [שם, יח - לד], אשר נכללו בהם כמה ענינים, כדבריהם, ז"ל [ב"ר צג, ג]. ועם כל זה, בהתודע יוסף אל אחיו, ואמר להם: "אני יוסף" [שם מה, ג], חיל אחים ונבהלו מפניו, עד שלא יכלו לענות אותו דבר. ואיה, איפוא, אבירות לב יהודה ועוצם רוחו? אשר כרגע קטן מפני שמו של יוסף ניחת הוא! אין זה אלא הוראות שלמות המעלות והתפעלות שכלי, כי בהזכירו את שמו, וביודעם בזה מה שהרעו לעשות עמו, חתו, לא ענו עוד, כי כיסתה כלימה פניהם, ונפשם מרה להם: איך יצאה תקלה כזאת מתחת ידם? והיו מתחרטים לא מפחד העונש, אלא מפאת גנות ואיסור הדבר עצמו. והוא מה שייראה, לכאורה, בכוונתם, ז"ל, במדרשנו.

חקר האמת בעבודת האדם:

אולם כאשר אמר להם יוסף משפט קצר אני יוסף העוד אבי חי בבת אחת קיבלו הבהרה על טעות חייהם במשך כל אותן כ"ב שנים איך היו מסוגלים לעשות דבר כזה לאחיהם ולאביהן ואיך לא נתנו ליבם להתבונן בכל המאורעות והסמנים שהיו להם בכדי להתחרט על המכירה שעשו איזו בושה להיות במעמד הזה עד שנעתק מהם הדיבור קיבלו הלם והן הם דברי רש"י שנבהלו מפאת גודל הבושה שהתברר האמת שכל מה שעשו היה מתוך קנאה וטעו במשך כל אותם שנים.

לעתיד הקב"ה יוכיח את האדם מכוח מעשיו:

ולכן התנא הקדוש אבא ברדלא מלמדנו אם מצינו בתורה בשני מקרים כיצד האדם נאלם פיו מלהשיב מרוב בושה אצל יוסף שהיה הקטן שבשבטים ואצל בלעם החכם הגדול של אומות העולם מול תוכחת החמור, מה יענה האדם לעתיד לבא כאשר יעמוד לפני הקב"ה ויתנו לפסוק את הדין על מעשים דומים למעשיו ולאחר שפוסק מראים לו שהוא עשה בדיוק אותן מעשים איזו בושה עד שכתבו הספרים הביזיון והבושה שיעמוד האדם בשעת הדין יותר גרוע משבעים שנה של יסורי איוב בעוה"ז, מאחר והאדם חי כל חייו בתירוץ והסברים למה נמנע מקיום התורה והמצוות ומרגיע בכך את מצפונו, אבל הקב"ה יראה לו כיצד שהאדם בעיני גופו עושה הכל על הצד הטוב ביותר מבלי חשבון על הכסף, **כאשר צריך חליפה** הרי מחפש שהדבר יתאים לו, את **הארון או רהיט** אחר שיהיה סוג טוב וגם יפה גם חזק. **וכיצד כשהולך לרופא** ומשלם על ביקור פרטי של חמש רגעים מאתיים שקלים. וכן כאשר **הולך למוסך** לתקן ריכבו וסומך על בעל המוסך שהדבר טוען ותיקון ומשאיר הרכב ויתכן כי רק דבר קטן החליף גובה סכום נכבד על זמן קצר ובכל המקרים אין האדם טוען ומתלונן הכיצד ישלם עבור זמן קצר סכום נכבד ומדוע לא מספיק סכום קטן יותר, ואילו כאשר הולך לקנות דבר מצוה סת"ם טוען כל הטענות מדוע לוקחים יקר הרי כמה זמן לוקח לסופר לכתוב את זה, והיכן אפשר למצא זול יותר העיקר שיהיה לו תפילין. וכן בקניית שאר דברי מצוה תמיד האדם יחפש כיצד

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

לחסוך כסף ויטען ויקשה כל הקושיות והעיקר כיצד להצדיק עצמו במעשיו. אך לעתיד יראו לו כיצד התנהג בדברים דומים הנוגעים לגופו ששם אינו חוסך כסף ושם אינו שואל שאלות ומקבל הדבר בהבנה, וכן יראו לו שכאשר רוצה ללכת לטיול או לטוס לחו"ל אינו עייף ומסוגל לקום באמצע הלילה, וכן יראו לאדם כיצד אין לו זמן ומקצר בתפילתו ולאחר מכן עומד ומפטפט זמן רב ואינו ממחר, ואז לאחר שידונו אותו לפי מעשיו ומוכיחים לו כמה הוא טועה כמה הוא משלה את עצמו שהוא בסדר. מאחר וטבע האדם בכל הנוגע לעצמו אין השיפוט שלו נכון וטועה הוא כי ישרים דרכי איש בעניו. ורק כאשר אינו נוגע בדבר יוכל לשפוט בצדק.

צריך להתפלל שלא נבוש בעבודת השם שלנו:

ולכן אומרת הגמרא **במסכת ברכות דף טז ע"ב** רבי זירא בטר דמסיים צלותיה אמר הכי: יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו. וכן בתלמוד ירושלמי (וילנא) **מסכת ברכות פרק ד ה"ב** רבי חייא בר ווא מצלי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתתן בלבינו לעשות תשובה שלימה לפניך **שלא נבוש מאבותינו לעולם הבא. עוד מבואר במסכת מועד קטן דף ט ע"ב שהברכה הגדולה שאדם יזכה לא להתבייש בעוה"ז ובעוה"ב,** רבי שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב, אמר ליה לבריה זיל לגביה דליברכך. אמר ליה יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש. אתא גבי אבוה. אמר ליה מאי אמר לך? אמר ליה מילין בעלמא הוא דאמר לי. אמר ליה ברכך ברכתא דברכך קודשא בריך הוא לישראל ותנא בה, דכתיב ואכלתם אכול ושבו והללתם וגוי' ולא יבשו עמי וידעתם כי בקרב ישראל אני וגוי' ולא יבשו עמי לעולם.

ולכן תיקנו חז"ל בכמה מקומות להתפלל על הדבר כגון בתפילת שמנה עשרה בברכת על הצדיקים ולא נבוש, וכן בברכת אהבת עולם ולא נבוש ולא נכלם, וכן בברכת המזון בברכת רחם יהי רצון שלא נבוש בעוה"ז ולא נכלם לעוה"ב, וכל זה הוא בכדי שהאדם יזכה לעבוד את השם באמת ולא יטעה בדרכו על ידי נגיעה ויצדיק את מעשיו בטעות ולאחר מכן לעתיד יראו לו שהכל שקר אוי לאותה בושח וכלימה.

מעשה המוכיח כמה האדם נוגע לעצמו:

כמו ששמעתי מעשה מפי הרה"ג שלום שודרון זצ"ל פעם הלך ברחוב, בדרכו ראה כי שני נערים רבים ואחד השליך אבן על חברו ופצעו ודם ניגר מראשו, הרש"ש ראה את זאת ניגש לילד והזדרז להרמו ולקחתו לטפל בו, והנה בו בזמן עברה שם איזה סבתא ומרחוק קצת ראתה כיצד הרש"ש ממחר עם הילד וחשבה בליבה שכנראה שהוא נכדו, ולכן התחילה במילי הרגעה הרב שלום זה לא נורא זה יעבור אל תדאג השם יעזור יהיה בסדר, וכך מוסיפה ומדברת אל הרש"ש ומתקרבת לעברו, והנה בהגיעה אליו ראתה כי הילד הזה הוא נכדה ומיד נבהלה והחילה לצעוק מה קרא לו אוי ואבוי וכהנה וכהנה, ואז אמר לה הרש"ש זה לא נורא זה לא נורא השם יעזור יהיה טוב, אמר לה הרש"ש כשזה נוגע לאחרים ידעת לומר יפה זה לא נורא השם יעזור יהיה טוב ועוד וכעט מדוע אינך אומרת כאשר נוגע לך הדבר. אלא רואים עד כמה מעוות שיפוט האדם כאשר הדבר נוגע לעצמו.

מוסר השכל:

לאור האמור עד כמה האדם חייב ללמוד מפרשתנו שנגיעה העצמית מאוד מסוכנת ויכול לחיות בטעות במשך כל ימיו שהוא עובד השם באמת וכל מעשיו לשם שמים, אך כאשר יעמוד בדן יראה שהכל היה בשקר ויענש על כל מעשיו שהיות ושם הקב"ה יאמר לאדם אני השם האם בכל זאת יש הצדקה למעשיך אשר עשית בשם התורה כי שם יוסרו כל הנגיעות, ולכן חובת האדם לדעת כי הוא נוגע בעצמו ועליו להתיעץ ולשמוע לעצת חכמים כי רק כך יגיע לחקר האמת ועי"ז יזכה שיקויים בנו דברי יחזקאל הנביא אשר קראנו בהפטרות השבוע לקבץ כל גלויות עם ישראל כאשר עינינו רואות ונזכה למלך המשיח ולבנין ביהמ"ק ב"ב אכ"י"ר.

בידידות ואהבה
מרדכי מלכא